

N:o 52.

Ank. till Riksd. Kansli den 21 April 1886, kl. 7 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om nedsättning af annuiteterna å de till vissa enskilda jernvägsaktiebolag lemnade låneunderstöd af statsmedel.

(R. A.)

Uti väckta och till Stats-Utskottet remitterade motioner hafva inom Första Kammaren Herr R. Törnebladh, med hvilken Herrar H. P. W. Gahn, A. de Maré, Carl v. Baumgarten, Fr. Richter, A. G:son-Bennich, J. Mankell, Friherre L. de Geer, W. Lindahl och Victor Ekenman instämt (motion N:o 39), och inom Andra Kammaren Herr A. J. Lyth, med hvilken Herrar Lars Börjesson, Grefve Eric Sparre, F. G. Janson, Aug. Bokström, J. P. Nilsson, O. W. Redelius, P. Larsson, And. Gust. Björkman, O. J. Petersson, Johan Fr. Carlsson, A. G. Jönsson, A. M. Lundberg, C. A. Sundin, C. F. Toll, J. August Sjö och B. Lindgren instämt (motion N:o 160), andragit, hurusom för de lån, som på grund af 1871 och 1876 års riksdagsbeslut beviljats åt enskilda jernvägsbolag, ränta skulle utgå efter 5 procent för året. Denna räntefot hade, enligt motionärernes åsigt, utan tvifvel bestämts med afseende derå, att staten icke skulle för sina försträckningar behöfva vidkännas någon förlust, hvilket kunde hafva blifvit händelsen, om räntan då hade satts lägre än till 5 procent. Sedan den tiden hade likväl räntefoten för statens egna upplåningar varit i stadigt nedgående. För jernvägslånen ur 1881 års anslag hade också räntan bestämts till 4½ procent, och de äldre enskilda jernvägarne erlade ännu lägre ränta, nemligen 4, 3 och till och med 2 proc., hvilket dock berodde på andra omständigheter.

Bih. till Riksd. Prot. 1886. 4 Saml. 1 Afd. 32 Häft.

Vid 1883 års riksdag hade motioner väckts derom, att räntan å lånen ur 1871 och 1876 års anslag måtte nedsättas från 5 procent till $4\frac{1}{2}$ procent och hela annuiteten från 6 procent till 5 procent. I följd häraf hade också annuiteten nedsatts till $5\frac{1}{2}$ procent — hvilket med beräkning af 5 procent ränta i längden vore att betrakta som en fördel för staten — men räntan hade bibehållits vid det förra beloppet, tydligtvis på den grund, att enligt uträkning af sakkunnig person den effektiva medelräntan å statens lån efter konvertering af 1868 års lån skulle utgöra 4,6462 procent. För närvarande, eller rättare sagdt, om nu blifvande inverkan af de sist vidtagna lånekonverteringarna, särskildt den, som uppgjorts med ränta å $3\frac{1}{2}$ procent, hvars villkor dock vid tiden för motionernas afgifvande ännu ej vore offentliggjorda, toges i beräkning, kunde efter all sannolikhet den verkliga medelräntan å statens lån antagas vara vida lägre, än 1883 varit fallet. Och om äfven den effektiva räntan å jernvägsbolagens lån ur 1876 års anslag, såsom af utredningen i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 48 vid 1883 års riksdag framginge, på grund af anståndet med erläggande af ränta för de tre första åren, ej kunde beräknas högre än 4,23 procent — hvarvid dock borde märkas, att efter liknande beräkningsgrund för 1881 års lån räntan torde ställa sig ännu lägre — så vore nu mera ej någon förlust för staten att befara, utan all kostnad kunde betäckas med en ränta af $4\frac{1}{2}$ procent. Att åter staten för sina försträckningar till enskilda jernvägar ej borde bereda sig någon vinst, torde så mycket mera få anses gifvet, som en dylik åsigt redan blifvit uttalad af Fullmäktige i Riksgäldskontoret i deras år 1883 afgifna yttrande i ämnet.

På grund hufvudsakligen af hvad sålunda blifvit anfördt, och då det måste anses i hög grad billigt, att räntan för lånen ur 1871 och 1876 års anslag ej fortfarande vore högre än dels omtanken om statens fördel, dels afseende å en välbehöffig lättnad för jernvägsbolagen medgifve, hafva ofvannämnda motionärer föreslagit, att å de till jernvägarne Vislanda—Bolmen, Hultsfred—Vestervik, Vestervik—Åtvidaberg—Bersbo, Visby—Hemse, Varberg—Borås, Krylbo—Borlänge, Karlskrona—Vexjö, Krylbo—Norberg, Upsala—Margrethill och Ludvika—Kihl lemnade låneunderstöd af statsmedel måtte från och med 1887 beräknas en annuitet af 5 procent, af hvilken annuitet först skulle godtgöras $4\frac{1}{2}$ procent ränta å oguldna kapitalbeloppet och återstoden utgöra amortering.

Vid förevarande motioners behandling får Utskottet till en början erinra, att Riksdagen, beträffande ränta och amortering å låneunderstöd till enskilda jernvägar, för nedannämnda lånefonder *ursprungligen* meddelat följande bestämmelser, nemligen:

för lån ur 1871 års anslag:

att annuiteten skulle beräknas till sex procent å ursprungliga försträkningsbeloppet, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fem för hundra å oguldet kapitalbelopp, och återstoden utgör afbetalning derå;
att räntefrihet finge beviljas för högst tre år, dock icke utöfver ett år från den dag, då, enligt Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skulle vara färdig och för trafik öppnad;
att kapitalafbetalning skulle vidtaga tre år efter sistnämnda dag;

för lån ur 1876 års anslag:

att annuiteten skulle beräknas till sex procent å ursprungliga försträkningsbeloppet, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fem för hundra å oguldet kapitalbelopp, och återstoden utgör afbetalning derå;
att räntefrihet ej finge beviljas, men anstånd med räntans erläggande medgifvas för högst tre år, dock icke utöfver ett år från den dag, då, enligt Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skulle vara färdig och för trafik öppnad; skolande den sålunda uppskjutna liqviden af räntan fullgöras genom en mot samma räntas belopp svarande utsträckning af tiden för annuitetens erläggande, så att statsverket för sin försträckning blefve till fullo godtgjort;
att kapitalafbetalning skulle vidtaga tre år efter den dag, då, enligt Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skulle vara färdig och för trafik öppnad;

och för lån ur 1881 och innevarande års anslag:

att annuiteten skulle beräknas till fem procent å ursprungliga försträkningsbeloppet, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fyra och en half för hundra å oguldet kapitalbelopp, och återstoden utgör afbetalning derå;
att räntefrihet ej finge beviljas, men anstånd med räntans erläggande medgifvas för högst tre år, dock icke utöfver ett år från den dag, då, enligt Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skulle vara färdig och för trafik öppnad; skolande beloppet af den ränta, med

hvars erläggande anstånd sålunda medgifvits, till staten inbetalas, sedan genom de stadgade annuitetsliqviderna all öfrig ränta, med hvilken anstånd icke beviljats, blifvit gulden och kapitalet godtgjordt, så att efter nämnda tids förlopp med annuitetens erläggande fortfores så länge, till dess äfven beloppet af den ränta, med hvars erläggande anstånd medgifvits, blifvit till staten inbetaldt; och

att kapitalafbetalning skulle vidtaga tre år efter den dag, då enligt Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skulle vara färdig och för trafik öppnad.

På sätt motionärerne antydt, väcktes vid 1883 års riksdag förslag derom att ofvan angifna bestämmelser för lån ur 1871 och 1876 års anslag måtte ändras derhän, att för de från dessa anslag utbetalta låneunderstöd af statsmedel från och med år 1884 måtte beräknas endast $4\frac{1}{2}$ procent ränta och $\frac{1}{2}$ procent amortering. Härom afgaf Utskottet vid nyssnämnda riksdag utlåtande, N:o 48, till hvilket Utskottet bekräftande åtskilliga detta ärendes detaljer tillåter sig att hänvisa.

Det upplystes härvid, att, då i betraktande toges värdet af den räntefrihet, som förunnats lån ur 1871 års anslag, äfvensom värdet af det anstånd med räntas erläggande, som beviljats för lån ur 1876 års anslag, den effektiva räntan för nämnda två kategorier af lån utgjorde respektive 4,13 och 4,23 procent samt att den effektiva medelräntan å statsskulden i dess helhet, efter den då redan beslutade och inom kort tid förestående konverteringen af 1868 års 5 procents lån, komme att utgöra 4,6462 procent.

Vid sådant förhållande blefvo de väckta förslagen ej bifallna i hvad de afsågo nedsättning af den bestämda räntefoten fem procent; hvaremot Riksdagen för ifrågavarande, ur 1871 och 1876 års anslag utgifna lån medgaf annuitetens nedsättning till $5\frac{1}{2}$ procent å ursprungliga lånebeloppet, af hvilken annuitet först skulle godtgöras 5 procent ränta å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgöra kapitalafbetalning derå.

Af detta medgifvande begagnade sig åtta bolag, nemligen Bergslagens, Sundsvalls, Vestervik—Åtvidaberg—Bersbo, Hultsfred—Vesterviks, Södra Dalarnes, Vislanda—Bolmens, Varberg—Borås och Gotlands jernvägsaktiebolag; hvaremot de återstående tre ifrågavarande bolagen, nemligen Krylbo—Norbergs, Upsala—Margretehills och Karlskrona—Vexjö jernvägsaktiebolag, hvilka erhållit lån ur 1871 års fond, fortfarande liqvidera dessa enligt de ursprungliga villkoren, således med en annuitet af sex procent, deraf fem procent ränta.

Ett af ofvannämnda bolag, nemligen Sundsvalls jernvägsaktiebolag, som försålt sin jernväg till staten, häftar nu ej längre i någon skuld till Riksgäldskontoret. Beträffande de öfriga får Utskottet upplysa, att ursprungliga beloppet af deras skuld till staten samt den beräknade återstoden deraf vid innevarande års slut utgöra:

	Ursprungligt lånebelopp.		Kapitalåterstod vid 1886 års slut.	
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
<i>a) För lån utaf de vid 1871 års riksdag anvisade medel:</i>				
Till Karlskrona—Vexjö jernvägsaktiebolag, primitivt	2,600,000	—	2,313,309	32
„ Krylbo—Norbergs dito	406,000	—	354,933	76
„ Upsala—Margretehills dito	500,000	—	444,867	17
„ Bergslagernas dito	5,000,000	—	4,801,180	36
<i>b) För lån utaf de vid 1876 års riksdag anvisade medel:</i>				
Till Vestervik—Åtvidaberg—Bersbo jern- vägsaktiebolag, primitivt	1,865,000	—	1,814,013	23
„ Hultsfred—Vesterviks dito	1,750,000	—	1,702,157	19
„ Vislanda—Bolmens dito	785,000	—	763,539	08
„ Gotlands dito	500,000	—	486,330	62
„ Södra Dalarnes dito	2,375,000	—	2,350,656	25
„ Varberg—Borås dito	2,600,000	—	2,573,350	—

De nu förevarande motionerna, som i sjelfva verket innefatta ett återupptagande af de vid 1883 års riksdag väckta förslagen i den mån dessa ej då vunno bifall, hafva föranledts af nu förändrade förhållanden med statens upplåningsränta. Utskottet har öfver desamma inhemtat Fullmäktiges i Riksgäldskontoret yttrande, som den 26 nästlidne Mars afgifvits. För frågans bedömande hafva Fullmäktige anskaffat och till Utskottet öfverlemnadt, bland annat, åtskilliga uträkningar af Professoren G. Mittag-Leffler, af hvilka inhemtas,

att den effektiva räntan å 1880 års 4 procents lån i dess helhet numera, sedan lånet blifvit slutsåldt och de på berörda räntas beräkning inverkan faktorer således äro så nära som möjligt kända, finnes utgöra 4,216 procent;

att den effektiva räntan å den redan försälda delen af 1886 års 3½ procents lån, med beräkning deraf, att ¼ procent inlösningssprovision komme att erläggas å ¼ delar af samtliga lånet tillhörande obligationers och räntekuponers belopp, utgör 3,896 procent; samt

att den effektiva medelräntan å statsskulden i dess helhet, efter den under innevarande år till en del redan verkställda, till en del inom kort förestående konverteringen af 1870 och 1876 års lån, utgör 4,348.

I fråga om den verkan på tiden för de ifrågavarande lånens återbetalning och på statens inkomster, som skulle blifva en följd af bifall till de förevarande två motionerna, hvilka sins emellan äro af lika innehåll, har Professoren Mittag-Leffler verkställt en uträkning, hvilken Utskottet anser sig böra i dess helhet här meddela, så lydande:

»Om Herr Törnebladhs motion antages af Riksdagen, kommer

Karlkrona—Vexjö	att hafva sitt lån slutamorteradt inom 37 år					
Upsala—Margrethill	”	”	”	”	”	37 ”
Krylbo—Norberg	”	”	”	”	”	36 ”
Ludvika—Kihl	”	”	”	”	”	46 ”
Vestervik—Åtvidaberg—Bersbo	”	”	”	”	”	48 ”
Hultsfred—Vestervik	”	”	”	”	”	48 ”
Vislanda—Bolmen	”	”	”	”	”	48 ”
Visby—Hemse	”	”	”	”	”	48 ”
Krylbo—Borlänge	”	”	”	”	”	51 ”
Varberg—Borås	”	”	”	”	”	51 ”

Enligt nu gällande amorteringsplaner skulle

Karlskrona—Vexjö	slutamortera sitt lån på 28 år					
Upsala—Margrethill	”	”	”	”	”	28 ”
Krylbo—Norberg	”	”	”	”	”	33 ”
Ludvika—Kihl	”	”	”	”	”	43 ”
Vestervik—Åtvidaberg—Bersbo	”	”	”	”	”	45 ”
Hultsfred—Vestervik	”	”	”	”	”	45 ”
Vislanda—Bolmen	”	”	”	”	”	45 ”
Visby—Hemse	”	”	”	”	”	45 ”
Krylbo—Borlänge	”	”	”	”	”	48 ”
Varberg—Borås	”	”	”	”	”	48 ”

Om Herr Törnebladhs motion antages, blifva annuiteterna för

Karlskrona—Vexjö under 36 år	130,000	kronor	samt det 37 året	85,135,61
Upsala—Margrethill „ 36 „	25,000	„ „ „	37 „	16,391,87
Krylbo—Norberg „ 35 „	20,300	„ „ „	36 „	2,379,69
Ludvika—Kihl „ 45 „	250,000	„ „ „	46 „	91,366,44
Vestervik—Åtvidaberg				
—Bersbo „ 47 „	93,250	„ „ „	48 „	29,711,80
Hultsfred—Vestervik „ 47 „	87,500	„ „ „	48 „	27,879,80
Vislanda—Bolmen „ 47 „	39,250	„ „ „	48 „	12,068,05
Visby—Hemse „ 47 „	25,000	„ „ „	48 „	7,963,26
Krylbo—Borlänge „ 50 „	118,750	„ „ „	51 „	37,005,56
Varberg—Borås „ 50 „	130,000	„ „ „	51 „	40,503,53

Enligt nu gällande amorteringsplaner betala

Karlskrona—Vexjö	under 27 år en annuitet af	156,000 kronor
Upsala—Margrethill „ 27 „ „ „	30,000	„
Krylbo—Norberg „ 32 „ „ „	22,330	„
Ludvika—Kihl „ 42 „ „ „	275,000	„
Vestervik—Åtvidaberg—Bersbo „ 44 „ „ „	102,575	„
Hultsfred—Vestervik „ 44 „ „ „	92,250	„
Vislanda—Bolmen „ 44 „ „ „	43,175	„
Visby—Hemse „ 44 „ „ „	27,500	„
Krylbo—Borlänge „ 47 „ „ „	130,625	„
Varberg—Borås „ 47 „ „ „	143,000	„

allt räknadt från innevarande års slut.

Statens inkomster från järnvägslånen blifva således:

Enligt nu gällande bestämmelser

de första 27 åren 1887—1913	1,026,455	
det 28 året 1914	840,455+	en mindre summa
under det 29—32 året 1915—1918	840,455	
„ det 33 året 1919	818,125+	en mindre summa
1920—1928	818,125	
1929	543,125+	en mindre summa
1930	543,125	
1931	273,625+	en mindre summa
1932—1933	273,625	
1934		en mindre summa

Om Herr Törneblads motion antages,

de första 35 åren 1887—1921	919,050
1922	901,177
1923—1931	898,750
1932	740,348
1933	648,750
1934	326,694
1935—1936	248,750
1937	75,187

Om således motionen antages, kommer staten att under åren

1887—1913	erhålla en minskning i inkomster af	107,405	kronor för år
1915—1918	” ” förhöjning ” ” ”	78,595	” ” ”
1920—1921	” ” ” ” ” ”	100,925	” ” ”
1922	” ” ” ” ” ”	83,052	” ” ”
1923—1928	” ” ” ” ” ”	80,625	” ” ”
1930	” ” ” ” ” ”	355,625	” ” ”
1932	” ” ” ” ” ”	466,723	” ” ”
1933	” ” ” ” ” ”	375,125	” ” ”
1935—1936	” ” ” ” ” ”	248,750	” ” ”
1937	” ” ” ” ” ”	75,187	” ” ”

Härvid är följande att observera:

1:o. Vid de år, som blifvit utelemnade, har höjningen eller minskningen i inkomster ej kunnat exakt beräknas, enär det ansetts öfverflödigt att uträkna den summa, som enligt nu gällande bestämmelser skall erläggas det sista år, amortering sker.

2:o. Jernvägarne Karlskrona—Vexjö och Upsala—Margrethill hafva ej antagit den förändring i amorteringsplan, som af Riksdagen beviljades år 1883. Detta har deremot skett för alla öfriga ifrågasvarande jernvägar.»

Fullmäktige i Riksgäldskontoret hafva i sitt ofvan omförmälda, den 26 sistlidne Mars afgifna utlåtande anført, bland annat:

»Skilnaden mellan 4 $\frac{1}{2}$ procent och den effektiva räntan å statskulden i dess helhet är tillräcklig att betäcka kostnaden för ifrågasvarande låns förvaltning, redovisning m. m., och den omständighet, att, på sätt uträkningen i detta ämne gifver vid handen, tiden för lånens återbetalning komme att genom bifall till motionerna i större eller mindre mån utsträckas, synes, då inbetalningarne å dessa lån ingå på budgeten i afräkning på utgifter för annuiteter å statsskulden och då det senast afslutade statslånet är stäldt på en återbetalningstid af 75 år, snarare innefatta en fördel än en olägenhet för statsverket.

På grund häraf och då någon vinst för staten vid ifrågasvarande utlåning ej lär hafva varit af Riksdagen afsedd samt enär billigheten och statens välförstådda intresse torde göra önskvärdt, att villkoren för ifrågasvarande lån äro så litet betungande för bolagen som utan förlust för staten kan ske, få Fullmäktige tillstyrka bifall till de omförmälda motionerna.»

Då den effektiva medelräntan å statsskulden i dess helhet nu nedbragts till en procentsats, som något understiger 4 $\frac{1}{2}$ procent, anser

Utskottet hinder ej längre böra möta för nedsättning till $4\frac{1}{2}$ procent af räntan å ifrågavarande, ur 1871 och 1876 års anslagsfonder utbetalta lån. Det synes ock vara billigt att, då sådant nu kan ske, låta lånen ur nyssnämnda två fonder komma i åtnjutande af samma ränta, som bestämts för alla derefter beviljade lån till enskilda jernvägsanläggningar, och får Utskottet i sammanhang härmed återkalla i minnet, att räntan å alla före bildandet af 1871 års fond utgifna statslån till enskilda jernvägar understiger $4\frac{1}{2}$ procent och utgör, i allmänhet, och högst, 4 procent, för ett lån tre procent och för tvenne lån endast två procent.

Men då Utskottet således finner den ifrågasatta räntenedsättningen skälig, anser Utskottet likväl ett vilkor dervid böra fästas. Utskottet har nemligen inhämtat, att bestämmelserna i de koncessioner, hvilka meddelats för jernvägsanläggningar, som erhållit låneunderstöd ur 1871 och 1876 års fonder, i vissa fall äro olika mot och mindre fullständiga än bestämmelserna i senare gifna koncessioner. Vid sådant förhållande synes det vara skäl fordra att de ifrågavarande bolagen, då en ej obetydlig räntenedsättning dem förunnas, underkasta sig de jemkningar i öfrigt, hvilka Kongl. Maj:t ur statens och den allmänna trafikens synpunkt kan finna skäl föreskrifva, och sålunda i de fall, då omständigheterna lämpligen böra dertill föranleda, ej blott i fråga om lånevilkor, utan äfven i sitt öfriga förhållande till staten, varda likställda med de bolag, som erhållit och komma att erhålla lån ur 1881 och innevarande års fonder.

Ett dylikt förbehåll medför naturligtvis, att beslutet bör hos Kongl. Maj:t anmälas för den eller de åtgärder, Kongl. Maj:t må finna i följd deraf böra vidtagas.

Någon viss tid torde äfven, på sätt år 1883 egde rum, böra stadgas, inom hvilken bolagen hafva att gifva Fullmäktige i Riksgäldskontoret till känna, om de vilja begagna sig af Riksdagens medgifvande eller icke. Om än någon tid måste åtgå, innan Kongl. Maj:t kan hafva fattat och låtit delgifva vederbörande jernvägsbolag Sitt beslut ifråga om ofvan antydda, möjligen behöfliga jemkningar, lär i allt fall detta kunna ske under innevarande år, och något hinder således ej möta för att bestämma tiden för anmälan hos Riksgäldskontoret till årets slut.

På grund af hvad här ofvan anförts, hemställer Utskottet:

- a) att Riksdagen, med anledning af Herrar Törnebladhs och Lyths förevarande motioner, må medgifva, att de enskilda jernvägsaktiebolag, hvilka erhållit lån

ur de af 1871 och 1876 årens Riksdagar beviljade anslag till låneunderstöd för enskilda jernvägar, må, om de sådant önska och före utgången af innevarande år derom hos Fullmäktige i Riksgäldskontoret göra anmälan, återbetala sin skuld till Riksgäldskontoret på sådant sätt, att annuiteten, utan rubbning af öfriga för lånet gällande bestämmelser, för tiden från och med nästkommande år beräknas till fem procent å ursprungliga försträkningsbeloppet, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fyra och en half för hundra å oguldet kapitalbelopp, och återstoden utgör afbetalning derå; dock under vilkor att de jernvägsaktiebolag, hvilka häraf sig begagna, skola vara underkastade de jemkningar i erhållna koncessionsvilkor eller, andra af Kongl. Maj:t för dem gifna bestämmelser, hvilka Kongl. Maj:t, ur statens och det allmännas synpunkt samt för åstadkommande af närmare öfverensstämmelse med de under senare tid gifna koncessioner, må finna skäl att föreskrifva och före den 1 nästkommande December delgifva bolagens styrelser; samt

b) att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t anmäla ofvanberörda beslut, med anhållan tillika, att Kongl. Maj:t täcktes i de fall, då med anledning af detsamma jemkning i ofvan antydt hänseende af Kongl. Maj:t beslutas, och för den händelse att något bolag skulle hafva vägrat underkasta sig dylik jemkning och i följd deraf ej ega åtnjuta den medgifna annuitetsnedsättningen, före innevarande års slut gifva sådant Fullmäktige i Riksgäldskontoret tillkänna.

Stockholm den 19 April 1886.

På Stats-Utskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.

Reservationer:

af Herrar A. P. Danielson, S. Nilsson, N. Petersson, O. B. Olsson och J. Jonson, hvilka yrkat afslag.